

Морське право та менеджмент: еволюція та сучасні виклики

**Матеріали
XVIII Міжнародної науково-практичної конференції**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА МОРСЬКА АКАДЕМІЯ»
АСОЦІАЦІЯ МОРСЬКОГО ПРАВА УКРАЇНИ
КОЛЕГІЯ ЮРИСТІВ З МОРСЬКОГО ПРАВА УКРАЇНИ

«Морське право та менеджмент: еволюція та сучасні виклики»

Матеріали
XVIII Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса – 2025

УДК 341.225(082)

М432

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Навчально-наукового інституту морського права та менеджменту Національного університету «Одеська морська академія» від 27 травня 2025 р. (протокол № 10).

Редакційна колегія: Савінова Н.А., д.ю.н., с.н.с. (голова редколегії); Шемякін О.М., д.ю.н., проф.; Сотниченко Л.Л., д.е.н., проф.; Голубкова І.А., д.е.н., проф.; Доннікова І.А., д.ф.н., проф.; Вишневський В.Л., к.ю.н., доцент; Задоя І.І., к.ю.н., доцент; Степанов С.В., к.ю.н., доцент.

Морське право та менеджмент: еволюція та сучасні виклики: матеріали **М432** XVIII Міжнародної науково-практичної конференції НУОМА (25 квітня 2025 р.) – Одеса: НУОМА, 2025 – 215 с.

У збірник увійшли матеріали XVIII щорічної Міжнародної науково-практичної конференції «Морське право та менеджмент: еволюція та сучасні виклики», що відбулась в Національному університеті «Одеська морська академія» 25 квітня 2025 р.

Видання містить аналіз актуальних безпекових та організаційно-правових проблем в сфері використання Світового океану, морегосподарського комплексу та інфраструктури в сучасних умовах.

УДК 341.225(082)

© Національний університет «Одеська морська академія», 2025

© Асоціація морського права України, 2025

© Колегія юристів з морського права України, 2025

<i>Матвеевський О.В.</i> КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ В МОРСЬКІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ	64
<i>Бельо Л.Ю.</i> ПРИВАТНО-ПРОВОА СКЛАДОВА ПОЛІТИКИ МОРСЬКОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	68
<i>Ізбаши О.О.</i> ІННОВАЦІЇ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В КОНТЕКСТІ МОРСЬКОЇ БЕЗПЕКИ	72
<i>Скоробагатько А.В.</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ МОРЯКІВ ЯК СКЛАДОВА МОРСЬКОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	75
<i>Тимофєєва Л.Ю.</i> ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА МОРЯ В УМОВАХ ВІЙНИ	79
<i>Іванова А.В. Корощенко М.М.</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ НА МОРСЬКОМУ ТРАНСПОРТІ	82
РОЗДІЛ II. МОРСЬКЕ ПРАВО	86
<i>Сурілова А.О.</i> ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОРТОВИХ ОПЕРАЦІЙ: ШЛЯХ ДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПОРТІВ	86
<i>Допілка В.О.</i> МОРЯК У СИСТЕМІ СУБ'ЄКТІВ МІЖНАРОДНОГО ТА НАЦІОНАЛЬНОГО ТРУДОВОГО ПРАВА	89
<i>Костиця О.В.</i> МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ МОРЯКІВ У КОНТЕКСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ НА МОРІ	93
<i>Краснікова О.В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ DEMURRAGE AND DETENTION У ГАЛУЗІ МОРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ВАНТАЖІВ	97
<i>Півторак Г.Ф.</i> РОБОТА ДУНАЙСЬКОЇ КОМІСІЇ ЗА РОКИ ГОЛОВУВАННЯ УКРАЇНИ	101
<i>Костиєва І.В.</i> ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ АГЕНТУВАННЯ КРУЇЗНИХ СУДЕН ЯК ПЕРЕДУМОВА ВІДНОВЛЕННЯ МОРСЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	104
<i>Ковтуненко О.А.</i> ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ МОРСЬКОЇ ІПОТЕКИ В РІЗНИХ ЮРИСДИКЦІЯХ	108
<i>Гвоздік О.М.</i> ОСОБЛИВОСТІ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ПРОФОРМ ЧАРТЕРІВ ЗАЛЕЖНО ВІД ВИДУ ВАНТАЖУ	112
<i>Давара С.А.</i> КОНЦЕПЦІЯ АРЕШТУ СЕСТРИНСЬКОГО СУДНА ТА ПЕРЕПОНИ В ЇЇ ЗАСТОСУВАННІ	116

Скоробагатько А.В.,
доктор юридичних наук, доцент;
професор кафедри загальноправових дисциплін
Національний університет «Одеська морська академія»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ МОРЯКІВ ЯК СКЛАДОВА МОРСЬКОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Сучасні тенденції розвитку України як соціальної держави визначають глибоку потребу та актуальність створення дієвої моделі захисту соціальних прав громадян, а охорона здоров'я, забезпечення пенсіями за віком, по інвалідності, у зв'язку з втратою годувальника, надання непрацездатним та малозабезпеченим допомоги становлять один із найважливіших напрямів соціальної політики держави. Це твердження у повній мірі стосується особливої категорії працівників — моряків, тим більше, що професія моряка є досить ризикованою, оскільки умови їхньої роботи перебувають під впливом низки негативних факторів, що можуть стати джерелом потенційної небезпеки та погіршення стану здоров'я. Такі ризики становлять небезпеку не лише для окремого працівника, а й для належного функціонування системи морської безпеки держави. Саме тому цілком логічно, що в Стратегії морської безпеки України зазначено, що пріоритетами морської безпеки, як невід'ємної складової забезпечення національної безпеки, є захист прав, свобод і законних інтересів громадян України [1].

Забезпечення соціальних прав моряків є одним із важливих і водночас проблемних завдань для держави. В Україні відповідні права цієї професійної групи формально закріплені в національних нормативно-правових актах. Водночас серед українських моряків поширеною є практика працевлаштування на суднах іноземних судновласників, тож трудові і соціальні питання цієї категорії працівників, залежно від обставин, врегульовуються законодавством держави прапора, держави порту заходу судна, держави реєстрації компанії-судновласника або безпосереднього роботодавця.

Однією з найбільш проблемних реалій сьогодення є те, що близько 40% трудових угод, які укладаються з українськими моряками агентствами з працевлаштування, не містять чітко визначених положень щодо реалізації їхніх соціальних гарантій [2, с. 94]. Така ситуація істотно ускладнює доступ до базових форм соціального захисту, зокрема, до страхування на випадок хвороби чи травми, пенсійного забезпечення, медичного обслуговування та інших видів соціальної підтримки. Відповідно, українські моряки втрачають можливість повною мірою реалізовувати свої законні права, а держава — ефективно

здійснювати контроль за дотриманням міжнародних та національних соціально-трудових стандартів. Дане питання набуло особливої актуальності в умовах глобальних криз, зокрема пандемії COVID-19 та повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України, що призвели до кратного зростання потреби у правовому захисті моряків.

Варто звернути увагу, що механізм правового регулювання соціального забезпечення моряків, які працюють в іноземних компаніях, регламентується як універсальними, так і регіональними міжнародно-правовими актами, що формують систему захисту прав людини. Одним із перших таких документів, що врегулював питання соціального захисту моряків була Конвенція МОП про соціальне забезпечення моряків від 28 червня 1946 року, яка встановлювала базові стандарти у сфері охорони здоров'я, пенсійного забезпечення та допомоги у зв'язку з інвалідністю. З урахуванням змін у характері морської праці та транснаціоналізації судноплавства, в 2006 році ця Конвенція була переглянута у формі Конвенції МОП №165, яка передбачає ширший спектр соціального захисту, зокрема щодо медичної допомоги, виплат по безробіттю, пенсій та виплат у зв'язку з втратою годувальника, причому такі гарантії поширюються не лише на моряків, але й на утриманців і членів їхніх сімей [3].

Варто також згадати Конвенцію МОП №128 «Про допомоги по інвалідності, по старості і у зв'язку з втратою годувальника», яка набула чинності 1 листопада 1969 року і стала важливим джерелом правового регулювання базових видів соціального забезпечення в контексті загального трудового права. Її положення узгоджуються з нормами соціального захисту моряків, викладеними в Конвенції №165.

Водночас слід підкреслити, що значну роль у забезпеченні та моніторингу дотримання трудових і соціальних прав моряків відіграють як міжурядові, так і недержавні інституції. Зокрема, Міжнародна морська організація (ІМО), хоча й не спеціалізується безпосередньо на правах людини, сприяє забезпеченню належних умов безпеки на борту суден, що опосередковано впливає на соціальний добробут екіпажу. Професійні об'єднання моряків та профспілки, особливо ті, що входять до складу Міжнародної федерації транспортників (ІТФ), мають потужний механізм контролю за дотриманням стандартів працевлаштування, а також надають кваліфіковану допомогу морякам у випадках порушення їхніх прав.

Зараз основні соціальні і трудові права моряків визначені у Конвенції про працю в морському судноплавстві (MLC, 2006 р.), яка набула чинності у серпні 2013 р. На сьогодні вона ратифікована більше ніж 100 країнами та охоплює понад 96% загального тоннажу світового флоту. Конвенція MLC 2006 року є важливим міжнародним актом, що встановлює стандарти соціальних і

трудових прав для моряків у всьому світі. Її положення сприяють боротьбі з дискримінацією, експлуатацією та нерівністю серед моряків, вона, зокрема, стала важливим актом забезпечення та дотримання їхніх прав у сфері соціального захисту та безпеки. Відповідно до ст. IV цієї Конвенції, кожен моряк має право на: охорону здоров'я та медичне обслуговування (на невідкладний доступ до медичного обслуговування на борту судна та на березі); соціально-побутове обслуговування й інші форми соціального захисту [4]. На жаль, Україна є єдиною великою країною-постачальником морських кадрів, яка ще не ратифікувала цю Конвенцію.

В сучасних умовах варто враховувати, що морська безпека держави та безпека мореплавства загалом суттєво залежать від кваліфікації членів екіпажу. Вважаємо, що тільки за умов належного соціального забезпечення та дотримання трудових прав можна зберегти висококваліфіковані кадри в морській галузі, позаяк соціальні права, гідне забезпечення моряків – це основа професійної мотивації. Відповідні умови праці, своєчасна оплата, медичне страхування та соціальні гарантії стимулюють моряків до сумлінного виконання накладених на них обов'язків. У свою чергу, демотивація, спричинена порушеннями соціальних і трудових прав, призводить до кадрової нестабільності та зниження рівня професійної підготовки персоналу, а також спричиняє масову міграцію досвідчених фахівців у пошуках кращих умов праці та економічно вигіднішого середовища зайнятості.

Для безпечного мореплавства актуальним є питання підвищення ролі держави та судновласників у захисті соціальних прав моряків. Держава зобов'язана здійснювати контроль за дотриманням прав моряків через профільні органи та ратифікацію міжнародних угод. Дотримання міжнародних норм щодо захисту соціально-трудових прав моряків є маркером цивілізованого судноплавства. Судновласники мають відповідати за створення безпечного, стабільного та соціально захищеного робочого середовища, забезпечувати високі стандарти умов праці та соціальні права моряків. В сучасних умовах роль держави та судновласників у захисті соціальних прав моряків має зростати, стати їх моральним і юридичним обов'язком, що сприятиме забезпеченню морської безпеки держави.

Очевидно, що дотримання положень згаданих вище конвенцій за умови, що вони будуть реалізовані, послужить покращенню умов праці тих хто виконує трудову функцію в морі та забезпечить їх безпеку. Ми займаємо позицію, що морська безпека дуже тісно пов'язана з добробутом самих моряків, особливо це стосується правового захисту соціальних прав екіпажу судна, оскільки моряки можуть ефективно виконувати свою роботу лише у разі забезпечення гідних умов праці та життя [5, с. 78]. Все вищезазначене

стосується не тільки безпеки членів екіпажу, але й безпеки мореплавства загалом, оскільки саме моряки є ключовою ланкою у функціонуванні судноплавства.

На підставі здійсненого аналізу можна дійти висновку, що соціальний захист моряків є важливою складовою національної безпекової стратегії. Морська безпека — це не лише технічна справність суден і контроль за акваторією, а й стабільність людського ресурсу, який забезпечує ефективне функціонування галузі. Саме тому сучасні тенденції суспільного розвитку обумовлюють переосмислення ролі держави як гаранта прав моряків, визначають нагальну потребу у формуванні дієвої та комплексної моделі захисту їх трудових і соціальних прав. Зокрема, охорона здоров'я, безпечні умови праці та соціальні гарантії моряків мають розглядатися як значимі сегменти правового регулювання в межах державної політики у сфері морської безпеки.

Список використаних джерел:

1. Стратегія морської безпеки України. Затверджено Указом Президента України від 17 липня 2024 р. № 468/2024 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4682024-51461> (дата звернення: 22.05.2025).
2. Підпала І.В. Соціально-правове забезпечення моряків. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Вип. 6. Т. 1. С. 92–99.
3. Конвенція про соціальне забезпечення моряків (переглянута): Конвенція МОП № 165 від 9 жовтня 1987 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_282#Text (дата звернення: 22.05.2025).
4. Конвенція про працю в морському судноплавстві: Конвенція МОП від 7 лютого 2006 року. URL: <https://mtu.gov.ua/files/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F%202006.pdf> (дата звернення: 22.05.2025).
5. Скоробагатько А.В. Дотримання безпечних умов праці моряків як складова морської безпеки держави. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції* № 6. 2024. С. 78-84.